

УДК: 378.4

МАРИНА ВЕЛУЩАК

м. Чернівці, Україна

СТРУКТУРА ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В США

THE STRUCTURE OF HIGHER ECONOMIC EDUCATION IN THE USA

Проаналізовано структуру вищої економічної освіти США. Охарактеризовано академічні ступені, які отримують випускники після закінчення вищого навчального закладу. Розкрито специфіку бізнес-освіти. Досліджено особливості підготовки фахівців економічного профілю. Проаналізовано характерні ознаки вищої економічної освіти в США. Визначено переваги MBA-освіти та охарактеризовано особливості навчання в американських бізнес-школах. З'ясовано позитивні аспекти вищої економічної освіти у США, які заслуговують на адаптацію та використання в освітньому просторі України.

Ключові слова: фахівець, економічна освіта, бізнес-освіта, магістр, бакалавр.

Проанализирована система высшего экономического образования США. Охарактеризованы академические степени, получаемые выпускниками после окончания высшего учебного заведения. Раскрыта специфика бизнес-образования. Исследованы особенности подготовки специалистов экономического профиля. Проанализированы особенности высшего экономического образования США. Определены преимущества MBA-образования и охарактеризованы особенности обучения в американских бизнес-школах. Установлены позитивные аспекты высшего экономического образования в США, заслуживающие адаптации и использования в образовательном пространстве Украины.

Ключевые слова: специалист, экономическое образование, бизнес-образование, магистр, бакалавр.

The system of higher economic education in the USA has been analyzed. Academic degrees of economists after graduation from universities have been characterized. Specific features of business-education have been determined. The peculiarities of future economists' professional training have been investigated. Characteristic features of higher economic education in the USA have been analyzed. Advantages of MDA-education have been defined and peculiarities of studying at American business-schools have been characterized. Positive aspects of higher economic education in the USA that are worth adaptation and usage in the education field of Ukraine have been determined.

Key words: specialist, economic education, business-education, master, bachelor.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Суттєві соціально-економічні зміни, що відбуваються під час переходу України на інноваційний шлях розвитку, висувають нові вимоги до професійної підготовки фахівців, зокрема кадрів вищої кваліфікації для роботи в умовах ринкової економіки. Для наближення якості освіти до міжнародних стандартів важливим є вивчення досвіду розвинених країн у цій сфері. Тому дослідження становлення та розвитку економічної і бізнес-освіти Сполучених Штатів Америки як світового лідера в зазначеній галузі, досвіду підготовки економічних кадрів американськими ВНЗ в сучасних умовах становить особливий інтерес для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Вища економічна освіта США завжди була в центрі уваги дослідників. Основні тенденції розвитку вищої економічної освіти США в сучасних умовах висвітлено в дослідженнях Е. Каверної [2], В. Кудіна, Н. Ничкало [3] Становлення та розвиток вищої економічної та бізнес-освіти США в сучасних умовах розглядаються в працях В. Волстеда [5], П. Деноса [6], В. Ільїної [1], у дослідженнях американських учених. Історії становлення й розвитку американської економічної та бізнес-освіти присвячено роботи С. Ааронсон, Л. Бартолома, С. Кохлера, Дж. Холстера. Сучасний стан цієї галузі освіти в США досліджують Т. Бучхолц, Т. Давенпорт, Джонстоун, Дж. Зіммерман, Н. Какареллі, Дж. Сігфрід. Методичні аспекти підготовки вищих кадрів економічного профілю в США відображено в працях У. Беккера, М. Векріса, Р. Гемінхардт, Р. Егарвела, К. Сосін, М. Уаттса, що дають уявлення про тенденції розвитку американської економічної та бізнес-освіти в сучасних умовах. Економічна і бізнес-освіта США вивчалася дослідниками за такими напрямками: проблеми організації, управління та міжнародної співпраці у сфері бізнес-освіти (Л. Євенко), соціологічний аспект економічної освіти в школах США (С. Пястолов), стан економіки як навчального предмета в коледжах та університетах США (Т. Суспіцина).

Формулювання мети статті. Мета статті – проаналізувати сучасну систему вищої економічної освіти США, визначити особливості бізнес-освіти та виокремити тенденції, що заслуговують на адаптацію в освітньому просторі України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Вища економічна освіта у США представляє різноманітну, масштабну, розгалужену систему. Є чотири академічних ступені, які отримують випускники економічних ВНЗ. Нижчий економічний ступінь – це ступінь асоціанта, що надається після закінчення дворічного коледжу. Цей ступінь еквівалентний дворічному навчання в чотирирічному економічному коледжі або університеті. Після чотирьох років навчання у вищому економічному навчальному закладі, що здійснює підготовку за широким спектром економічних дисциплін та неорієнтований на вузьку професійну підготовку, надається ступінь економіста-бакалавра. Два роки навчання після одержання ступеня бакалавра й захист дисертації дає можливість отримати ступінь магістра економіки. Вступникам на магістерські програми необхідно витримати тест GRE (Graduate

Record Examination), а тим, хто планує вивчати менеджмент та бізнес-адміністрування, – тест GMAT (Graduate Management Admission Test).

Вищим академічним ступенем у США є доктор з економіки. Для одержання цього ступеня потрібно два роки навчатися після одержання магістерського ступеня й захистити докторську дисертацію. Всі економічні університети США відповідно до класифікації Комісії Карнегі за профілем економічної діяльності, масштабами проведених наукових досліджень, рівнем навчання та профілем економічної підготовки поділяють на декілька категорій. Науково-дослідні економічні університети першого розряду, до яких належить десять ВНЗ, що одержують найбільше фінансування від федерального уряду, мають магістратуру й докторантуру з кількістю захистів не менш 50 докторських дисертацій у рік. Науково-дослідні економічні університети другого розряду входять у сотню ВНЗ, що мають найбільший обсяг державних асигнувань із кількістю захистів у докторантурі не менше 50 докторських дисертацій та з проведенням навчання за бакалаврськими навчальними програмами з економіки. До наступної категорії відносять економічні університети першого розряду, що присуджують не менш 40 докторських економічних ступенів з п'яти наукових економічних напрямів і здійснюють навчання за бакалаврськими програмами з економіки. Економічні університети другого розряду здійснюють навчання бакалаврів і присуджують щорічно більше 20 докторських економічних ступенів з одного або трьох напрямів економіки. Другою групою ВНЗ є багатогалузеві економічні університети й коледжі. Їх відносять до групи загальних економічних університетів і коледжів. До першого розряду серед цих ВНЗ належать ті, що здійснюють підготовку за програмами бакалаврів, а також ті, що мають магістратуру за економічними спеціальностями. Число студентів не менш 2,5 тис. осіб.

До другого розряду відносять економічні ВНЗ, що відповідають тим же вимогам, але із числом студентів 1,5–2 тис. осіб. До третьої групи економічних ВНЗ відносять коледжі гуманітарних і природничих наук (у США їх називають коледжами вільних мистецтв). Ця група також ділиться на перший та другий розряди. До четвертої групи економічних ВНЗ відносять професійні школи (бізнес-школи) і спеціалізовані економічні ВНЗ. У них здійснюється навчання як за загальноосвітніми, так і за професійними курсами два роки і менше. Дворічне навчання надає право на одержання ступеня асоціанта або посвідчення економіста. При паралельному проходженні загальноосвітньої програми, що відповідає базовій групі предметів бакалаврату, випускникові привласнюється перехідний ступінь асоціата, і він може вступити на третій курс економічного коледжу й університету в ряді штатів Америки. Перевагою вищої економічної освіти США є забезпечення доступу до елементів цієї системи практично всім, хто бажає підвищити свій рівень підготовки протягом усього життя. Характерною рисою вищої економічної освіти США є тісне співробітництво освітніх установ, виробництва і бізнесу [7, с. 34–36].

Більшість американських університетів мають розвинену дослідну структуру на рівні докторських програм, решта – багатoproфільні університети з великою кількістю програм підготовки фахівців на ступінь бакалавра та магістра [3, с. 122].

Таким чином, система освіти у Сполучених Штатах Америки має комплексну структуру, компоненти якої пов'язані з різними рівнями і формами навчання. Умови вступу, зміст програм, документальне підтвердження отриманої освіти мають свої відмінності у кожному зі штатів, але орієнтуються на потреби і вимоги насамперед місцевого ринку праці, що відповідає місцевій економічній та соціальній інфраструктурі [2, с. 63].

Згідно з даними Національного центру освітньої статистики США, близько 85 % всіх магістерських ступенів в США присвоюються у тій чи іншій професійній прикладній галузі (причому 2/3 з них – у галузі економічних наук та бізнесу) і лише 15 % – у галузі гуманітарних та загальноосвітніх наук [4].

Досліджуючи особливості підготовки фахівців економічного профілю в США, слід розрізнити поняття економічної освіти та бізнес-освіти. Економічна освіта має більш теоретичний характер і забезпечує підготовку фахівців для роботи в державних структурах, у той час як бізнес-школи навчають практиків для роботи у приватному секторі.

В американській системі економічної та бізнес-освіти базовим вважається чотирирічне навчання із присвоєнням ступеня бакалавра, однак у системі магістерських ступенів у цій структурі вищої освіти США є ще одна важлива особливість. Після отримання кваліфікації бакалавр має можливість продовжити навчання за програмою «спеціалізованого магістра» – *Specialized Master* (цей ступінь відповідає ступеневі магістра у вітчизняних ВНЗ), після закінчення якої йому присвоюється кваліфікація магістра в тій галузі, яку студент обрав як фахову [1, с. 45].

Існує ще одна особливість економічної та бізнес-освіти США, яка полягає в тому, що спеціалізовані магістри навчаються в університетах, інститутах і коледжах, а магістрів ділового адміністрування в різних функціональних сферах бізнесу готують бізнес-школи [1, с. 51].

Системі вищої освіти США притаманні певні характеристики, одна з яких – самостійність вищих навчальних закладів, яка проявляється у підходах до формування їх організаційної структури, визначення мети діяльності та розробки навчальних планів підготовки і робочих навчальних програм дисциплін [3].

За 4 роки студент повинен освоїти близько 30 дисциплін. Перший і другий курси приділяють увагу одержанню базових знань, третій та четвертий – вивченню спеціальних дисциплін. Навчальні плани американських ВНЗ відрізняє можливість максимально широко комбінувати предмети на вибір. Для одержання ступеня необхідно набрати певну кількість залікових аудиторних годин (кредитів), а також мати середній бал (Graduate Points Average, GPA) не нижчий від певного рівня.

США – батьківщина ступеня MBA (Master of Business Administration), що сьогодні користується надзвичайним попитом у всьому світі. Програми цього типу американських бізнес-шкіл дуже популярні. В США близько 60 % провідних бізнес-шкіл світу, які загалом пропонують 700 програм навчання. Іноземні студенти також бажають вивчати в Америці менеджмент, економіку – тобто дисципліни, у яких американці є безперечними лідерами. Великим попитом користуються також право, медицина, фізика, інженерні та природничі науки, математика й інформатика. MBA (Master of Business Administration) – найбільш популярний ступінь в менеджменті і управлінні. Ступінь MBA з'явився у 1902 р. і з того часу користується незмінною популярністю як мінімум на території США. Пік популярності і всесвітнього визнання припадає на 1990-ті рр. MBA – програми для бізнесменів із досвідом роботи три-п'ять років. При цьому неважливо, за якою спеціальністю отримано раніше диплом про вищу освіту. Незважаючи на той факт, що сьогодні лідерами MBA-освіти, як і раніше, залишаються американські бізнес-школи, останніми роками розрив між Європою і США поступово скорочується [4].

Навчальний процес підготовки економічних кадрів у вищих навчальних закладах США характеризується тим, що навчання здійснюється за кредитно-модульною системою; початковим ступенем вищої освіти є дворічне навчання у ВНЗ; кваліфікація бакалавра присвоюється після чотирьох років навчання, причому протягом перших двох років студенти вивчають переважно загальноосвітні та гуманітарні дисципліни, а з третього року починається спеціалізація з правом вибору дисциплін спеціалізації; наступним ступенем освіти є магістратура або докторантура. Магістрів готують як у бізнес-школах за умов наявності досвіду практичної роботи, так і в університетах, де попередній досвід роботи не є обов'язковим. Програмам магістрів ділового адміністрування (MBA), які пропонуються тільки бізнес-школами, властива різноманітність, на відміну від університетських магістерських програм, які включають кваліфікаційні напрями Specialized Master (спеціалізований магістр у певній галузі економічних наук) і MIBS (магістр міжнародного ділового адміністрування).

Зміст вищої економічної та бізнес-освіти США визначається стандартами, що регламентують тематичне наповнення курсів і нормативні професійно-кваліфікаційні характеристики з кожної предметної галузі. У навчальному процесі комплексно використовуються різноманітні форми й методи організації навчання, які ґрунтуються на сучасних технологічних досягненнях, однак при цьому роль викладача залишається головною.

Відтак академічний рік (вересень-кінець травня) поділяється на два семестри з тривалістю від 14 до 18 тижнів кожен. Одночасно студенти вивчають чотирьох-п'яти предметів, складаючи після виконання програми екзамен.

У Сполучених Штатах існують організації, основною метою яких є просування економічної освіти. Серед них – Національна Рада з Економічної Освіти із своєю всесвітньою мережею рад і центрів, Фонд Викладання Економіки

та Junior Achievement, Американський Національний центр наукових досліджень з економічної освіти. Серед більш вагомих американських організацій, які вкладають значні ресурси на економічну освіту, є Федеральна резервна система [4].

Висновки результатів дослідження. Справедливим буде твердження про те, що система вищої освіти США – це сукупність навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців економічного профілю до професійної діяльності за всіма напрямками на базі середньої освіти. Системі вищої освіти США притаманні певні характеристики, одна з яких – самостійність вищих навчальних закладів, що виявляється у підходах до формування їх організаційної структури, визначення мети діяльності та розробки навчальних планів підготовки і робочих навчальних програм дисциплін.

Перспективи подальших розвідок. Процеси глобалізації в європейській і світовій освіті дедалі більше залучають Україну та наголошують на значенні економічної освіти у сучасному суспільстві. Нові правила й умови життя вимагають перегляду рівня професійності фахівців, їх кваліфікації, способу мислення й професійних умінь. Кожна країна повинна підтримувати і заохочувати прагнення отримати високу професійну підготовку. Позитивний досвід перетворень змісту й методики викладання економіки у вищих навчальних закладах США може бути корисним для України і допомогти у забезпеченні високої якості економічної освіти в нашій країні.

Література

1. Ільїна В. Ю. Становлення та розвиток вищої економічної і бізнес-освіти Сполучених Штатів Америки у сучасних умовах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Ю. Ільїна – Ялта, 2009. – 237 с.
2. Каверина Э. Ю. Тенденции развития высшего образования США : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.14 / Элина Юрьевна Каверина. – М., 2007. – 246 с.
3. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало, В. О. Кудіна. – Черкаси : Вибір, 2002. – 322 с.
4. Comparative Indicators of Education in the United States and other G8 Countries : 2006 [Electronic resource] // National Center for Education Statistics. – 2007. – Mode of access: <<http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2007006>>.
5. Danos P. Changing with the times. Business education must transform in response to global business needs / P. Danos // Business India. – 2010. – P. 128.
6. William B. Economic Education in U.S. High Schools / B. Walstad William // Journal of Economic Perspectives. – 2001. – 15:3. – P. 195–210.
7. Набока О. Стан та основні напрями розвитку економічної освіти за рубежем / О. Набока // Вища школа. – Слов'янськ, 2010. – С. 91–96.